

luytváření českého historického myšlení – ovšem badatelskými výkony. To by umožnilo také lépe čelit i dalšímu nebezpečí, jež se počíná rýsovat: do vakua, jež v naší historické produkci vzniká, protlačuje se poslední dobou nepůvodní, třebaže často povrchně líbivý diletantismus, a to nejen na oficiální straně; trocha kritiky a sebekritiky i do vlastních řad by určitě neuškodila.

Když už se Charta chopila historické problematiky, byla určitě schopna ji zpracovat lépe, už jen vzhledem k tomu, kolik historiků má k dispozici. Elaborát sice vyzývá k diskusi, ale bylo by bývalo asi lépe, kdyby mu předcházela. Když už se tak nestalo, bylo by tím víc žádoucí, kdyby se rozvinula aspoň nyní. Nejsm si však jist, zda se pro to udělalo, co je možné a zda výzva k diskusi není jen formální – aby nebyla, měli by také její iniciátoři své názory hájit a na kritiku odpovědět; abnormální poměry zase nejsou tak abnormální, aby to nebylo možné. Mluvčí Charty si snad nemyslí, že učinili své povinnosti zadost, když promluvili nebo nechali promluvit ty, kdož jsou jim blízcí. Máme-li právo na pravdivé podání dějin, má i historiografie právo na pravdivé podání – k obojímu je nezbytná poctivá diskuse.

Praha, 20. 9. 1984

Petr Uhl
Mluvčím Charty 77 Václavu Bendovi,
Jiřímu Rumlovi, Janě Šternové

Milí přátelé,

Po zveřejnění dokumentu Charty 77 č. 16/84 nemohu jinak: musím se veřejně distancovat od dvou dokumentů, které jste v posledních měsících vydali, a to č. 9/84 – dopis Charty 77 brit-

ským mírovým hnutím a č. 11/84 – Právo na dějiny. Dovolávám se přitom základního prohlášení Charty 77 z 1.1.1977, dalších chartovních materiálů i dosavadní praxe, podle níž Charta neusiluje o vytvoření společné politické či ideologické platformy, už proto ne, že je společenstvím lidí různých názorů, politických, náboženských či ateistických přesvědčení, jistě také proto, že jejím smyslem je obhajoba lidských práv, pro něž je možno a nutno bojovat z nejrůznějších pozic politických, ideologických, náboženských atd. Názorová diference byla vždy v Chartě uznávanou realitou a mluvčí úzkostlivě dbali na to, aby dokumenty Charty vyjadřovaly všeobecný konsensus nebo aspoň nebyly s ním ve větším rozporu. I proto se vžila praxe zveřejňování některých dokumentů Charty jako diskusních příspěvků k dané problematice; tento postup dovoluje vydat jako dokumenty Charty i takové texty, které v některých aspektech vyjadřují mínění jen části signatářů Charty 77.

Tento postup, kterého jste měli – podle mého názoru – použít při vydání Práva na dějiny, nebylo jistě možno zvolit při zveřejnění dopisu mluvčích britským mírovým hnutím – č. 9/84. Je proto s podivem, že v tomto textu, kde oprávněně tvrdíte, že „jsme ve svých aktech vázáni obecným konsensem“, uvádíte zároveň, že „jsme hluboce přesvědčeni, že tyto struktury (rozuměj klasické demokratické struktury) představují nezbytný základ, jehož zfalšování nebo popření vždy přineslo jen vystupňované zlo“. Že toto hluboké přesvědčení s Vámi nemůže sdílet nikdo, kdo alespoň částečně oceňuje historický přínos sociálních a politických revolucí, neboť co jiného má být ono „popření klasických demokratických struktur“?), přičemž vůbec nemusí být revoluční marxista, ba dokonce ani reformista socialistického zabarvení, je nabíledni. Takováto pořouchlá filipika proti revolucím by jistě ušla pozornosti, kdyby prezident Reagan při svém evropském turné začátkem června t.r. pohotově necitoval jiný Váš výrok z téhož dopisu, že totiž „přinejmenším někteří z nás dávají proto přednost rizikům,

byť velkým, pevného postoje (rozuměj pevného postoje Reaganovy administrativy – P.U.) před nejistotou neblahých následků appeasementu (tj. ústupků před sovětskou hrozbou, podobně jako před 45 lety před nacistickou expanzí – P.U). Jistě pochopíte, že pro signatáře Charty 77, kteří odsuzují stupňování závodů ve zbrojení a kteří zároveň soudí, že odpovědnost za ně padá i na hlavu současné americké vlády, byla taková přímá podpora Charty 77 Reaganově politice nepřijemná. Takových signatářů je opravdu mnoho. A nezáleží příliš na tom kolik, pokud existuje jediný signatář Charty 77, který se domáhá toho, aby Charta 77 nevytvářela vlastní politickou platformu či neorientovala se na jedinou ideologii. Protestoval bych i tehdy, kdyby mi bylo politické zaměření, které takovými tvrzeními v Chartě ex katedra prosazujete, blízké; mám proto právo se ozvat, když jde o zaměření právě opačné, než ono, které mne přivedlo k aktivní obhajobě lidských práv a které po celá léta, vlastně celý můj aktivní život, motivuje mé postoje a jednání. Jen na okraj: nejobecněji lze toto moje zaměření označit jako aktivní odpor proti kapitalistickému výrobnímu způsobu a všem jeho projevům a důsledkům. Jestliže mě k obhajobě lidských práv přivedly politické postoje, bylo zase mé politické myšlení logickým pokračováním mých stanovisek ateistických. K ateismu jsem se v mládí propracoval z katolicismu, v němž jsem byl vychován. Můj těžce vybojovaný ateismus byl zpočátku dokonce militantní; své zásadní vystupování proti obskurantismu jsem postupně potlačil zvláště o několik let později, kdy s větším pochopením politických poměrů se mi nezdálo slušné vystupovat proti náboženským předsudkům v době, kdy jsou – jak jsem poznal – státem potlačovány církve a potlačován náboženský život. Ještě později jsem nabyl hluboké přesvědčení, že ateisté a nábožensky či obdobně založení lidé mohou a musí spolupracovat a že v oblasti boje za lidská práva jejich různá přesvědčení nejsou na závadu, ale bývají i vhodným stimulem společné spolupráce. Dokument Charty 77 č. 11/84 – Právo na dějiny – ve mně vzbudil vážné obavy, že Charty je zneužíváno jako náboženské, přesněji řečeno, katolické

tribuny. Jak jinak mám chápat tvrzení: „Protože jsme – ať již se k ní hlásíme nebo ji slovně zatracujeme – v plném slova smyslu dědici křesťanské kultury a protože dnešní svět jako celek ... je touto kulturou rozhodujícím způsobem formován, nemůžeme už myslet a jednat jinak, než prostřednictvím dějin“. Samo tvrzení, že „křesťanská kultura“ je spjata s historickým chápáním světa, je sporné. Spíše je pravda, že antická historiografie byla na vyšší úrovni než středověké křesťanské dějepisectví a že jeho kritický duch byl vzkříšen reformistickým bojem proti papeženství a že to byli teprve encyklopedisté, kteří v zápasu s církví a její ideologií první zpracovali historiografii jako vědu, respektující především princip dějinného vývoje společnosti.

A tato genetická historiografie musí ještě ve XX. století svádět těžké boje s katolickou církví i propagátory náboženských předsudků mimo ni. Nepřijatelná je ovšem nejen tato nepravda, ale i tvrzení, že všichni signatáři Charty 77 – neboť jejich jménem jste dokument podepsali – se ke „křesťanské kultuře“ buď hlásí, nebo ji slovně zatracují. Ke „křesťanské kultuře“ se jistě hlásí jen nemnozí, zatracovat ji však může jen hlupák nebo horlivý novopečený ateista, kterým byl pisatel těchto řádků před čtvrt stoletím. Nemyslím si také, že by byl dnešní svět touto kulturou rozhodujícím způsobem formován. Vždyť celá naše lidská kultura (jaká povýšenost vydělovat z ní kulturu křesťanskou!) je výslednicí mnoha vlivů a proudů, sama jsouc dědičkou judaismu, helenismu a antiky vůbec, ale také „barbarské“ Evropy.. Po dlouhá staletí až do století minulého, kdy křesťanské církve ztratily ve většině zemí poslední významnější pozice politické a hospodářské a kde i jejich ideologické působení bylo zatlačeno postupující laicizací, se většina těchto střetů odehrávala na půdě církve a v boji proti ní: renesance, reformace i osvícenectví byly, jako tisíce jiných formací, dějištěm a někdy i výsledkem takových střetů. Stejně dobře jako „křesťanskou kulturu“ je ve většině těchto zápasů možno spatřovat emancipační úsilí od katolické církve, často i od křesťanství.

Rozhodně to platí o velké ofenzivě, která dosud neskončila a kterou na novou úroveň pozvedlo XIX. století rozmachem přírodních a společenských věd i nesčetnými emancipačními prvky ve společenské praxi, vyhlásivší boj proti bídě, nemocem, nevědomosti, strachu, nerovnosti, ponížení a vykořisťování – boj za osvobození člověka. To je moje osobní stanovisko. Nikdy bych si nedovolil ho podsouvat někomu jinému. Musím se však ozvat, jestliže dokument Charty 77 zneužíváte k náboženské propagandě. (Duch celého dokumentu je ryze katolický v nesnášenlivém smyslu tohoto slova. Jana Nepomuského označuje za „světce“, nevlídný pohled upíráte na husitství, tvrdíte, že „dějiny bez člověka a bez Boha přirozeně nemohou mít žádný smysl“. Téměř každá věta vzbuzuje jen námitky).

Je známo, že dokument Právo na dějiny vyvolal řadu záporných ohlasů mezi signatáři Charty 77. Dosud, pokud vím, osm signatářů vyjádřilo své námitky písemně. Čtyři historici: Miloš Hájek, Hana Mejdrová, Jaroslav Opat a Milan Otáhal Vám poslali námitky již v červnu t.r. Jejich stanovisko jste sice nyní, po čtyřech měsících, publikovali (bez uvedení data, kdy své připomínky napsali), ovšem po dohodě s nimi byly z jejich původního textu vypuštěny pasáže, které vyjadřují nesouhlas s tím, že jste text Právo na dějiny vydali jako text Charty 77 s podpisy mluvčích pod nimi a nikoli jako stanovisko autorů, vydaných Chartou, tj. s podpisy mluvčích pod preambulí a s dokumentem v příloze. Čtyři historici vyslovili i další kritické poznámky. S údivem jsem zjistil, že dokument nebyl v podstatě nikým připomínkován, že absence připomínkového řízení je u připravovaných dokumentů častá; tím pochopitelně trpí kvalita dokumentů. K dovršení všeho byl Váš dokument č. 16/84, jímž stanovisko čtyř historiků vydáváte, rozšířen omylem či nedopatřením někoho z Vás ve dvou odlišných verzích: v jedné, později prohlášené za autentickou, chybí kritické pasáže historiků k Vašemu postupu zcela; v druhé jsou částečně zachovány. Posledním impulsem k napsání tohoto dopisu byl fakt, že nejen

v preambuli dokumentu č. 16/84 tvrdíte, v rozporu se skutečností, že „laická i pololaická veřejnost reagovala (na Váš dokument) převážně „kladně“, že nejen že v preambuli neuznáváte, že vydáním Práva na dějiny a zvláště způsobem jeho vydání jste se prohřešili proti základním prohlášením Charty 77 z 1.1.1977 a proti dosa-
vadním chartovním zvyklostem, ačkoliv jste na to byli několikrát signatáři písemně i ústně upozorněni, ale že dokonce jste vypustili – po dohodě se čtyřmi historiky – jakoukoli kritiku na Vaši adresu.

Zde tedy již nejde o to, že prezident Reagan zneužívá citátů a dokumentů Charty k podpoře amerického imperialismu; nejde ani o to, že dokumenty Charty jsou koncipovány jako dílko jedné, v Chartě menšinové a v české společnosti zcela okrajové ideologie, jde o svobodnou výměnu názorů různých lidí na připravované dokumenty, právo na kritiku a povinnost mluvčích na kritiku signatářů reagovat. V jistém smyslu jde tedy o všechno: neboť Charta 77 je ostrovem svobody v říši nesvobody a my všichni jsme povinni tuto těžce vybojovanou svobodu střežit.

Dr. Radovan Malý
K diskusi o dokumentu Charty 77 č. 11/84
nazvaném „Právo na dějiny“

1) Domnívám se, že většině diskutujících není jasné, o co v dokumentu na prvním místě jde. Nechce být precizní seminární práci posluchačů III. nebo IV. ročníku na fakultě, nýbrž apelem, výzvou zejména k mladé generaci, u níž má podnítit zájem o české dějiny, poněvadž škola jí tento obor dokáže spíše znechutit než se pro něj nadchnout. Vítám dokument a jsem mu vděčný hlavně za to, že upozorňuje publikum na kořeny, ze kterých vyrůstáme, a náš dluh vůči minulosti, resp. vůči našim předkům, především těm, o nichž se smí mluvit nebo psát pouze negativně nebo vůbec ne. Nechápu